

Αποχαιρετισμός

Γιάννης Ρίτσος

Το ποίημα «Αποχαιρετισμός», γράφτηκε από τον Έλληνα ποιητή Γιάννη Ρίτσο, τον Μάρτιο του 1957, όταν η Θυσία του Γρηγόρη Αυξεντίου, υπαρχηγού της ΕΟΚΑ, που είχε συγκλονίσει την παγκόσμια κοινή γνώμη, ήταν νωπή στη μνήμη των Ελλήνων.

Αναφέρεται σε έναν υποθετικό μονόλογο του Γρηγόρη Αυξεντίου λίγες μόνο ώρες, ίσως και λεπτά, πριν το ολοκαύτωμά του. Ο ήρωας που μονολογεί, αποχαιρετά τον κόσμο, τη ζωή, τον τόπο του. Με πολλή ηρεμία και αυτοκυριαρχία ο ήρωας αναπολεί στιγμές και σκηνές της ζωής του, φιλοσοφεί μεγάλα θέματα και εξηγεί πώς και γιατί βρέθηκε εκεί στη σπηλιά.

Τέλειωσαν πια τα ψέματα - δικά μας και ξένα

Η φωτιά η παντάνασσα πλησιάζει. Δεν μπορείς πια

Να ξεχωρίσεις αν καίγεται σκοίνος ή φτέρη ή θυμάρι. Η φωτιά πλησιάζει.

Κι όμως πρέπει να προφτάσω να ξεχωρίσω,

Να δω, να υπολογίσω, να σκεφτώ - (για ποιόν; Για μένα;

Για τους άλλους;) Πρέπει.

Μου χρειάζεται πριν απ' το θάνατό μου μια ύστατη γνώση, η γνώση του θανάτου μου, για να μπορέσω να πεθάνω.

Οι άλλοι τέσσερις έφυγαν. Στο καλό. Τι ησυχία - σα νάναι εδώ να γεννηθεί

ένα παιδί ή να πεθάνει ένας μάρτυρας, και περιμένεις ν' ακουστεί

μια πελώρια κραυγή (του παιδιού ή του Θεού), μια κραυγή πιο τρανή απ' τη σιωπή

Που θα ρίξει τα τείχη του πριν, του μετά και του τώρα, να μπορέσεις να

θυμηθείς, να μαντέψεις, να ζήσεις μαζί, μες σε μια άχρονη στιγμή, τα πάντα.

Όμως τίποτα.

Μαρμαρωμένη ησυχία, - μ' όλο που ακούγονται

Οι ντουφεκιές κ' οι φωνές - πόσο ξένα, δεν ακούγονται, χαράζονται

Στεγνά σα σύρματα κομμένα ή σα νερά που κρυστάλλωσαν πριν πέσουν

Και μένουν σ' έναν ξένο χώρο, σταματημένα κ' αιχμηρά.

Τι ησυχία, -

Μ' όλο που ακούγεται η έλευση της φωτιάς. Δεν είναι ώρα πια για πίσω.

[...]

Ίσως και να μπορούσα να γλυτώσω. Ίσως μπορούσα

ν' αντέξω την καταφρόνια ή την συγγνώμη ή την λησμονιά των άλλων. Όμως εγώ

θα μπορούσα να λησμονήσω το φως που ονεφευτήκαμε μαζί ; κείνο το μέγα

καρδιοχτύπι της σημαίας μας ; Θα μπορούσα να βολεψτώ στον ίσκιο μιας γωνιάς
με σταυρωμένα τα χέρια γύρω στα σταυρωμένα γόνατα
σα μνησικάκη, μεμψίμοφη ή αμέτοχη αράχνη
που πλέκει μόνο με το σάλιο της τα δίχτυα της ;[...]
[...]

Είμαι 29 μόλις χρονώ και το μόνο που ξέρω είναι πως θέλω να ζήσω. Δεν
πρόφτασα ακόμη να σκεφτώ, μια και δεν πρόφτασα να ζήσω. Μεσ στη μάχη τι να
σκεφτείς ;

Δεν πρόφτασα. Μου χρειάζεται, τουλάχιστο, τούτη η ολόκληρη στιγμή μου για να
ζήσω ολόκληρος. Θυμάμαι-.

Ήταν άνοιξη τότες. Καθόμασταν άκρη - άκρη στο λιμάνι της Αμμόχωστος,
Και ξέρω τώρα-δεν τόξερα - τότες - ήταν όμορφη η ζωή, (κ' είναι, κ' ίσως πιο
όμορφη πάντα - όλο πιο όμορφη γίνεται - τη φτιάχνουμε)
ήταν όμορφα τα στάχια, τα κίτρα, τ' αμπέλια, τα σπίτια, οι γυναίκες, τα καΐκια -
όμορφα πούπαιζαν οι ανταύγειες του νερού στα πλευρά των караβιών - όμορφες κ'
οι σκιές των караβιών μες στο νερό. Σκιές γλάρων περνούσαν πάνω απ' την
προκυμαία, πάνω απ' τα στρογγυλά τραπεζάκια του υπαίθριου καφεενείου με τα
φλιτζάνια του καφέ, κ' έτσι όπως κουβεντιάζαμε, τρεις παλιόφυλοι,
δίχως ν' ανασηκύνουμε καθόλου το κεφάλι
νιώθαμε πως οι γλάροι ήταν απάνω μας και πίναμε μαζί με τον καφέ κάτι απ' τη
φευγαλέα σκιά των γλάρων,
μια γέψη απλοχωριάς, φιλίας κ' ελευθερίας.
Ε, ναι, είναι όμορφη η ζωή, κ' εγώ ήμουν όμορφος,
(γιατί ήμουν ; Είμαι.)
Κι όλα μπορούμε να τα φτιάξουμε όμορφα χέρι με χέρι.[...]

Κι αλήθεια, ξέχασα να σας πω το κυριότερο
-που μόλις τώρα τόμαθα-
δεν είναι τόσο δύσκολος ο θάνατος. Το αντίθετο μάλιστα.
Και σας βεβαιώνω τώρα με το αίμα μου :
ποτέ δεν ήταν τόσο ευτυχισμένος ο Χριστός
όσο την ώρα που το τελευταίο καρφί τον άφησε ακίνητο,
χωρίς να τον σκοτώσει,
για να κοιτάξει κατάματα τον ουρανό και τη Θυσία του,
ποτέ ο Προμηθέας δεν αντίκρισε τόσο γαλήνια κι ολόφωτα τον κόσμο όσο την ώρα
που
το ράμφος του όρνεου βρήκε τα μάτια του ξέροντας,
τότε μόνο, πως είχε αξιωθεί να δώσει το φως και τη φωτιά στον άνθρωπο,

κι ακόμα, ναι, ποτέ τόσο όμορφος δεν ήταν ο μικρός
Γρηγόρης Αυξεντίου 29 χρονών
[...]

Όλο σας αποχαιρετώ κι ακόμα μένω. Ναι, η πιο μεγάλη πράξη της ζωής μας είναι
η απόφαση του θανάτου μας,
Όταν υπάρχει κάποια διέξοδος όταν μπορείς και να τον αποφύγεις, και συ τον
διαλέγεις
σαν τιμή και σα χρέος για τους άλλους,
πιο πέρα απ' τις ανάγκες σου.
Όποιος μπορεί να νικήσει μια στιγμή τη ζωή του
Νικάει και το θάνατο. Το μαθα. [...]

Τα πάντα είναι ανύπαρχτα πριν τα σκεφτείς και πριν τα πράξεις. Όχι μονάχα
να τα σκεφτείς, ή μονάχα να τα πράξεις, μα να τα πράξεις και να τα σκεφτείς
μαζί.

Και σεις, αδέρφια μου, πολύ με βοηθήσατε.

(Κανένας δεν υπάρχει μόνος χωρίς τη βοήθεια του άλλου.)

Εσύ που θα κλάψεις για το θάνατό μου με βοήθησες να πεθάνω με το κεφάλι
ψηλά εσύ που θα πάρεις το ντουφέκι μου να εκδικηθείς το θάνατό μου
Με βοήθησες να πεθάνω ευτυχισμένος για σένα και για μένα. Με βοήθησαν κι
αυτοί που πέσανε πριν από μένα.

Όπως και γω θα σας βοηθήσω.

Τούτη η ώρα δεν είναι για καυχησιές και ηρωισμούς,
όταν βρίσκεσαι κατάφατσα με το θάνατο,

και σας το λέω απλά, σα να στρίβω το τιμόνι του αμαξιού μου μίαν ανοιξιάτικη
μέρα για ν' αποφύγω μια σύγκρουση μ' ένα κάρο που το οδηγάει ένας ατζαμής
χωριάτης ή για να μη χτυπήσω ένα παιδί που παίζει ανύποπτο στη λιακάδα ή
ακόμα, ναι,

(και τούτη η τρυφερότητα δεν είναι αταίριαστη
σ' έναν άντρα που πρόκειται να πεθάνει)

για να μη λιώσω ένα αγριολούλουδο που πήγε το μπαστάρτικο και φύτρωσε
καταμεσής στη δημοσιά

αθώο-αθώο και γαλανό σαν το μισόκλειστο ματάκι της πλάσης - ναι, τόσο απλά
μπορώ να σας το πω, σα να στρίβω το τιμόνι του αμαξιού μου

" Τ' αληθινό μπόι του ανθρώπου μετρίεται πάντα με το μέτρο της λευτεριάς ".

Τίποτ' άλλο. Γεια σας.

Άντε, γριά μάνα, μην αρχίσεις τώρα τις κλάψες. -Όχι;-

Έτσι σε θέλω. Ρωμιά. Σου παίφνω λες τη ζωή σου ; Σου αφήνω την περφάνεια σου.

Δε θα σέ ιδει ο εχτρός καμπουριασμένη. Το ξέρω. Θα πεις: "Είμαι πέρφανη για το γιο μου, - κάλλιο μια φούχτα τμημένη στάχτη παρά γονατισμένος ο λεβέντης μου".

Έτσι. Γεια σου, μάνα.

Ο πατέρας θα με γνωρίσει στο νεκροτομείο απ' τις χοντρές ελληνικές κοκάλες μου, όμοιες με τις δικές του, κι απ' το σταυρό της πατρίδας πούχα φυλαχτάρι μες στις τρίχες του κόρφου μου. Μιλάω για μένα σα νάμαι ερωτευμένος με τα μένα, σα νάναι η Ρωμιοσύνη ερωτευμένη με τα μένα. Συχωράτε με.

[...]